บทความวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

THE DEVELOPMENT OF AN ACTIVE LEARNING CURRICULUM FOR PRIMARY SCHOOL TEACHERS AT THE BASIC EDUCATION LEVEL

มนสิช สิทธิสมบูรณ์
Monasit Sittisomboon
นักวิชาการอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Independent Scholar, Bangkok, Thailand
Corresponding author E-mail: monasits@gmail.com
Tel: 081-533-4832

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยกร่างหลักสูตร ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมจำนวน 7 คน และทดลองนำร่องกับครูอาสาสมัครระดับประถมศึกษา จำนวน 5 คน และ 2) การทดลองใช้และประเมินหลักสูตรกับครูอาสาสมัครระดับประถมศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คู่มือหลักสูตร แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร แบบทดสอบความรู้ แบบวัดเจตคติ และแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ โดยเครื่องมือที่ใช้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลา สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และผลการทดลองนำร่องแสดงให้เห็นว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง และ 2) ผลการทดลองการใช้หลักสูตร พบว่า ครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ครูประถมศึกษา

* Received 14 August 2026; Revised 29 September 2026; Accepted 8 October 2026

Abstract

The purposes of this research were: 1) To develop an Active Learning Management Curriculum for elementary school teachers at the basic education level; and 2) To investigate the effects of implementing the Active Learning Management Curriculum for elementary school teachers at the basic education level. The research was conducted in two stages. 1) Involved curriculum development. Basic information was obtained from relevant documents and research studies. The curriculum was then drafted and its quality was evaluated by seven experts, comprising experts in curriculum development and experts in active learning management. A pilot study was also conducted with five volunteer elementary school teachers. and 2) Involved the implementation and evaluation of the curriculum with 30 volunteer elementary school teachers selected through purposive sampling. The research instruments consisted of the Active Learning Management Curriculum, a curriculum manual, a curriculum appropriateness evaluation form, a knowledge test, an attitude scale, and an active learning management performance assessment form. All research instruments were examined for quality by experts. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test. The findings revealed that: 1) The Active Learning Management Curriculum consisted of eight components: rationale and principles, objectives, curriculum structure, content, learning activities, duration, learning media and resources, and measurement and evaluation. The experts rated the curriculum as appropriate at a high to highest level, and the results of the pilot study indicated that the curriculum was practical and could be implemented effectively; and 2) After participating in the curriculum, the teachers' knowledge of active learning management, attitudes toward active learning management, and abilities in active learning management were significantly higher than those before the training at the .05 level of statistical significance. These findings indicate that the developed curriculum was effective and appropriate for enhancing the competencies of elementary school teachers in active learning management.

Keywords: Curriculum Development, Active Learning, Primary School Teachers

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์นวัตกรรม การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นมากกว่าการเรียนรู้แบบท่องจำ (Partnership for 21st Century Learning, 2016) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 22 และมาตรา 24 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษายึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด การแก้ปัญหา และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579

ยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมให้ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Office of the Education Council, 2017) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสถานการณ์จริง (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991); (Prince, M., 2004)

แม้ว่านโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทยจะส่งเสริมให้สถานศึกษานำการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง แต่จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติยังสะท้อนว่าผู้เรียนจำนวนมากมีผลสัมฤทธิ์ด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในระดับที่ควรได้รับการพัฒนา ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการจัดการเรียนการสอนที่ยังคงเน้นการบรรยายและการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นสำคัญ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023) งานวิจัยของ Freeman, S. et al. พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและลดอัตราการเรียนไม่ผ่านเมื่อเปรียบเทียบกับการสอนแบบบรรยาย (Freeman, S. et al., 2014) ขณะที่ Prince, M. สรุปว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ร่วมกันสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ครูจำนวนไม่น้อยยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ตลอดจนขาดความมั่นใจในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ส่งผลให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร (Prince, M., 2004)

สำหรับครูระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในช่วงวัยเริ่มต้น แต่จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาในการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การบูรณาการเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเข้ากับสาระการเรียนรู้ การใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินผลที่สะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนอย่างแท้จริง ทั้งยังพบว่า การพัฒนาวิชาชีพครูส่วนใหญ่ยังอยู่ในลักษณะการอบรมระยะสั้น ซึ่งไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน (Darling-Hammond, L. et al., 2017) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรที่มีโครงสร้างชัดเจน ครอบคลุมทั้งองค์ความรู้ การฝึกปฏิบัติ การสะท้อนผลการเรียนรู้ และการนำไปใช้จริงในชั้นเรียน จึงนับเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับสมรรถนะของครูให้สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อสร้างหลักสูตรที่มีคุณภาพ ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ การทดลองใช้ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ อันจะช่วยเสริมสร้างความรู้ ความสามารถในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ตลอดจนส่งเสริมเจตคติที่ดีของครูต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าว ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานทางการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและทิศทางการศึกษาของประเทศในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และศึกษาผลการใช้หลักสูตร โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรดำเนินการ 4 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การพัฒนาครู และนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร 2) ยกร่างหลักสูตร โดยกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร 8 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลา สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล 3) ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 4 คน ทำการประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ของหลักสูตรด้วยแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ พร้อมข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง และ 4) ทดลองนำร่อง (Pilot Study) กับครูอาสาสมัครระดับประถมศึกษาเข้าร่วม จำนวน 5 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของเนื้อหา กิจกรรม ระยะเวลา และความเป็นไปได้ในการนำหลักสูตรไปใช้ ก่อนปรับปรุงเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้และประเมินหลักสูตร

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ส่วนกลุ่มตัวอย่างเป็นครูอาสาสมัครระดับประถมศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 30 คน

การดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะเตรียมการ ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์โครงการ รับสมัครครู เตรียมเอกสาร คู่มือหลักสูตร และสื่อการฝึกอบรม 2) ระยะฝึกอบรม ดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม ได้แก่ การบรรยายเชิงปฏิสัมพันธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การสาธิต การฝึกปฏิบัติ (Micro Teaching) การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) พร้อมทั้งดำเนินการทดสอบก่อนและหลังการอบรม และ 3) ระยะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา โดยครูนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง เป็นระยะเวลา 40 วัน ภายใต้การนิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา และสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ก่อนสรุปผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา 2) คู่มือการใช้หลักสูตร 3) แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4) แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ 5) แบบวัดเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 6) แบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตร ทั้งนี้ เครื่องมือทุกฉบับได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป) และตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทดสอบความรู้และเจตคติของผู้เข้ารับการพัฒนาก่อนการอบรม จากนั้นดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตร พร้อมประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เมื่อสิ้นสุดการอบรม จึงดำเนินการทดสอบหลังการอบรม และติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้จริงในชั้นเรียน พร้อมทั้งประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อหลักสูตรในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบคะแนนความรู้และเจตคติก่อนและหลังการใช้หลักสูตรด้วยสถิติทดสอบที สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระ (Dependent Samples t-test) วิเคราะห์ผลการปฏิบัติด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ด้วยสถิติ One Sample t-test ส่วนข้อมูลจากข้อเสนอแนะและความคิดเห็นปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร งานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 3) โครงสร้างหลักสูตร 4) เนื้อหาสาระ 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) ระยะเวลา 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและประเมินผล โดยโครงสร้างหลักสูตรแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และระยะการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริงในสถานศึกษา ภายใต้กระบวนการนิเทศ ติดตาม และสะท้อนผลการปฏิบัติ

ผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะด้านโครงสร้างหลักสูตร ระยะเวลาการฝึกอบรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ส่วนคู่มือการใช้หลักสูตรได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัย

ได้ปรับปรุงหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยลดองค์ประกอบของหลักสูตรให้เหลือ 8 องค์ประกอบ ปรับเนื้อหาให้กระชับ เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และเพิ่มตัวอย่างการจัดกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา

นอกจากนี้ ผลการทดลองนำร่องกับครูประถมศึกษา จำนวน 5 คน พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา กิจกรรม ระยะเวลา และสื่อการเรียนรู้ ผู้เข้าร่วมเห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะให้ปรับลดเนื้อหาภาคทฤษฎี เพิ่มเวลาในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ และควรส่งเอกสารประกอบการอบรมให้ผู้เข้าร่วมศึกษาล่วงหน้า ก่อนนำหลักสูตรไปใช้จริง

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

2.1 ครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้แก่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

กลุ่มทดลอง	n	คะแนนเต็ม	ก่อนการฝึกอบรม	หลังการฝึกอบรม	t	p
	30	50	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
	20.15	3.92	38.27	4.56	22.86*	0.00

P < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้น โดยก่อนการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.15 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.92 หลังการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.56 และผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังเข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูมีผลการประเมินด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการปฏิบัติหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลังการฝึกอบรมกับเกณฑ์ร้อยละ 80 (กำหนดคะแนนเกณฑ์ผ่าน 60 คะแนน จากคะแนนเต็ม 75)

การทดสอบหลังการฝึกอบรมของกลุ่มทดลอง	n	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	p
	30	75	65.20	5.68	12.25*	0.00

P < .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนผลการประเมินการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เฉลี่ยเท่ากับ 65.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.68 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนเกณฑ์ผ่าน 60 คะแนน กับคะแนนผลการประเมินหลังการฝึกอบรม พบว่า คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูมีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงผลตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบเจตคติต่อหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม

กลุ่มทดลอง	n	คะแนนเต็ม	ก่อนการฝึกอบรม	หลังการฝึกอบรม	t	p
	30	200	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
	112.48	6.29	168.75	7.41	16.92*	0.00

P < .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกก่อนการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 112.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.29 หลังการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 168.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.41 ผลการเปรียบเทียบพบว่า หลังการฝึกอบรมมีเจตคติสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตร พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.79, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเฉพาะด้านปัจจัยนำเข้าซึ่งได้รับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตตามลำดับ แสดงผลตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	**n = 30**		**ระดับ**
ด้านความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตร	$\bar{x}$	**S.D.**	**ความเหมาะสม**
ปัจจัยนำเข้า	4.72	0.21	มากที่สุด
กระบวนการ	4.65	0.32	มากที่สุด
ผลผลิต	4.58	0.24	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	**4.65**	**0.19**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของครูระดับประถมศึกษาที่มีต่อหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ โดยมีระดับความคิดเห็นในด้านปัจจัยนำเข้ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลา สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าหลักสูตรและคู่มือหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และผลการทดลองนำร่อง พบว่า สามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรดำเนินการอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนนำมาสร้างหลักสูตร ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปทดลองใช้จริง ส่งผลให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทของครูประถมศึกษาและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาทบทวนอย่างเป็นระบบของ Amemasor, S. K. et al. ซึ่งพบว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่มีประสิทธิผลควรเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนรู้ (Needs Assessment) ออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ร่วมกัน การให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนจากสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ครูมีสมรรถนะและความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน (Amemasor, S. K. et al., 2025) นอกจากนี้ Sims, S. et al. ยังเสนอว่า หลักสูตรพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพ ควรประกอบด้วย องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสร้างความเข้าใจ การพัฒนาเทคนิคการสอน การฝึกปฏิบัติจริง และการติดตามผลเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานของครูอย่างยั่งยืน (Sims, S. et al., 2025)

อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการทบทวนวรรณกรรมของ Stavermann, K. พบว่า หลักสูตรพัฒนาวิชาชีพครูในปัจจุบันควรออกแบบให้ครูได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) และการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Professional Learning) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนได้จริง (Stavermann, K., 2025) แม้ว่าการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันจะมีแนวคิดและวิธีการที่หลากหลายมากขึ้น แต่หลักการพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ Taba, H. ที่เน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพียงแต่ได้พัฒนาให้ตอบสนองต่อการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 มากยิ่งขึ้น (Taba, H., 1962)

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า หลังเข้ารับการพัฒนา ครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด มีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากหลักสูตรที่ออกแบบให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ การฝึกสอน (Micro Teaching) การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ส่งผลให้ครูสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับการปฏิบัติจริงในชั้นเรียน

เกิดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ และสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Amemasor, S. K. et al. ซึ่งทบทวนงานวิจัยด้านการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบ และพบว่า โปรแกรมพัฒนาครูที่เน้นการมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติ การสะท้อนผลการเรียนรู้ และการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถยกระดับสมรรถนะของครูทั้งด้านความรู้ ทักษะการจัดการเรียนรู้ และความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจน (Amemasor, S. K. et al., 2025) นอกจากนี้ Sims, S. et al. จากการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis) ยังสรุปว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่มีประสิทธิผล ควรประกอบด้วย การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การฝึกใช้กลยุทธ์การสอนจริง การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (Sims, S. et al., 2025)

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Stavermann, K. ที่ศึกษาการพัฒนาวิชาชีพครูผ่านการเรียนรู้แบบออนไลน์และแบบผสมผสาน พบว่า การพัฒนาครูที่เปิดโอกาสให้ครูได้ทดลองปฏิบัติจริง ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพ และสะท้อนผลการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ครูสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทของห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Stavermann, K., 2025) ขณะเดียวกัน Organisation for Economic Co-operation and Development ยังชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะครูในปัจจุบันควรมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม การใช้ข้อมูลสะท้อนผลการเรียนรู้ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023) ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาขึ้นไม่เพียงช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และเจตคติของครูเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง การสะท้อนผล และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาครูที่ได้รับการยอมรับจากงานวิจัยร่วมสมัย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 3) โครงสร้างหลักสูตร 4) เนื้อหาสาระ 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) ระยะเวลา 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและประเมินผล โดยองค์ประกอบทั้ง 8 มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และเจตคติของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูประถมศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรและศึกษาผลการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 3) โครงสร้างหลักสูตร 4) เนื้อหาสาระ 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) ระยะเวลา 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และ สามารถนำไปใช้ได้จริง ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ หน่วยงานทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา สามารถนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยควรดำเนินการในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการควบคู่กับการนิเทศ ติดตาม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การนำหลักสูตรไปใช้ควรปรับกิจกรรมและตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ระดับชั้น และกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาผลการใช้หลักสูตร กับครูในสังกัดหรือบริบทที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนเอกชน โรงเรียนขยายโอกาส หรือโรงเรียนในพื้นที่พิเศษ เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้หลักสูตรและยืนยันความสามารถในการประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย ควรพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับนวัตกรรมทางการศึกษาและเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) หรือการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อสมรรถนะของครูและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

Amemasor, S. K. et al. (2025). A systematic review on the impact of teacher professional development on digital instructional integration and teaching practices. Frontiers in Education, 10(2025), 1541031. https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1541031.

Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. Washington: The George Washington University, School of Education and Human Development.

Darling-Hammond, L. et al. (2017). Effective teacher professional development. Palo Alto: Learning Policy Institute.

Freeman, S. et al. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(23), 8410-8415. https://doi.org/10.1073/pnas.1319030111.

Office of the Education Council. (2017). The National Education Plan B.E. 2560-2579 (2017-2036). Bangkok: Prik-hwan Graphic.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). PISA 2022 results (Volume I): The state of learning and equity in education. Paris: OECD Publishing.

Partnership for 21st Century Learning. (2016). Framework for 21st century learning. Retrieved July 10, 2026, from https://www.battelleforkids.org/wp-content/uploads/2023/11/P21_framework_0816_2pgs.pdf

Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. Journal of Engineering Education, 93(3), 223-231. https://doi.org/10.1002/j.2168-9830.2004.tb00809.x.

Sims, S. et al. (2025). Effective teacher professional development: New theory and a meta-analytic test. Review of Educational Research, 95(2), 213-254. https://doi.org/10.3102/00346543231217480.

Stavermann, K. (2025). Research in online teacher professional development: A systematic mapping review. International Journal of Emerging Technologies in Learning, 20(1), 47-67. https://orcid.org/0009-0002-2567-8013.

Taba, H. (1962). Curriculum development: Theory and practice. New York: Harcourt, Brace & World.